

Wulpen en vossen

gaat dat samen op het Wapserveld?

■ *Het karteren van broedvogels vormt de basis van uitspraken over toe- of afname van soorten. Om duidelijkheid te krijgen in de oorzaken van trends, zal echter in detail gekeken moeten worden naar o.a. broedbiologie. De ene soort leent zich daar makkelijker voor dan de andere, en broedbiologisch onderzoek kost hoe dan ook veel tijd en transpiratievocht. Uiteindelijk bereikt men echter resultaten die iets te zeggen hebben. Een inspirerend voorbeeld belicht door Rob Bijlsma.*

Op en rond het Wapserveld (280 ha) in Drenthe broeden al sinds jaar en dag forse aantallen Wulpen. Volgens jagers uit de omgeving zou in dit gebied het aantal vossen enorm zijn toegenomen (wat overigens niet wordt gestaafd met cijfers). En dat niet alleen: "Grutto's, Wulpen, Kieviten proberen wel tot broeden te komen, maar voor dit resultaat geeft, worden ze opgevreten." Het is natuurlijk altijd makkelijk dit soort beweringen uit de mouw te schudden, maar waar zijn ze op gebaseerd? Zijn er over een langere periode systematische karteringen uitgevoerd, is het broedsucces gemeten, zijn de mislukkingsoorzaken bekend en goed benoemd?

Niets van dat alles. Een jager weet zoiets gewoon, immers uitgerust met jarenlange veldervaring en dientengevolge een formidabel inzicht in de werking van de natuur (is me letterlijk op deze manier uitgelegd).

Sinds 1991 loop ik in datzelfde gebied vogels te inventariseren en gegevens over broedsucces te verzamelen. Arend van Dijk is er zelfs al vanaf 1965 bezig met systematische karteringen. De gegevens van Arend laten zien dat het aantal Wulpen (territoria) op het Wapserveld schommelde tussen de vijf en tien. In deze periode is de vegetatie van het Wapserveld drastisch gewijzigd. Door intensieve begrazing is de uitbundige pijpestrootje-vegetatie behoorlijk ingedamd en deels vervangen door een lagere vegetatie met struik- en dopheide. Op de hoger gelegen delen heeft overbegrazing geleid tot kale,

zandige plekken, zeer geschikt voor Tapuiten maar weinig in trek bij Wulpen die meer van dekking houden. De huidige wulpenpopulatie broedt gedeeltelijk op de heide (deze vogels foerageren op de heide en in het nabijgelegen beekdal van de Vledder Aa) en deels in het beekdal. In de vroege jaren negentig was het Wapserveld uitzonderlijk droog; alle delen waren zonder laarzen goed te belopen.

In 1991-93 werden resp. 9, 11 en 10 territoria vastgesteld, een dichtheid van 3,2-3,9 paren/100 ha. Al deze paren produceerden een legsel, al werden ze niet allemaal gevonden. Het gedrag van een Wulp met legsel is echter onmiskenbaar: op ruime afstand van de waarnemer heimelijk, rechtstreeks en laag van het nest wegvliegen, daarna pas alarmeren.

Van 19 paren werd het legsel opgespoord: 1x 2, 6x 3 en 12x 4 eieren. Van niet alle legsels is zeker of het voltallige legsels waren. Eén van de paren produceerde na het verlies van het eerste legsel (4 eieren) een vervolglegsel van drie eieren.

Van de 30 paren wisten er 19 één of meer jongen groot te krijgen (inclusief het paar met een vervolglegsel). Het totale aantal vliegvlugge jongen is niet exact bekend, omdat jongen in hoge vegetatie niet altijd zijn te zien. Het fanatieke gekkekken van de ouders is echter een duidelijke aanwijzing voor de aanwezigheid van jongen. Van 16 succesvolle paren werd het aantal grote jongen (bijna of geheel vliegvlug) vastgesteld op 1x 1, 8x 2,

6x 3 en 1x 4 jongen (totaal 39 jongen, ofwel 2,4 per paar).

De mislukkingsoorzaken waren predatie (3x door vossen, 1x door vos of hond, 1x door kat en 1x door Zwarte Kraai; op één geval na ging het telkens om eipredatie), landbouwwerkzaamheden (1x mestinjectie, 1x inscharing vee, gevolgd door vertrapping) en onbekend (3x). Gedeeltelijke predatie in de jongenfase werd drie maal vastgesteld: in 1991 en 1993 werden in totaal vier jongen uit twee broedsels door Buizerds gegrepen en eenmaal werden alle drie kleine kuikens van een nest door een kat gedood. Bij twee regelmatig gecontroleerde vossenholten werden geen resten van Wulpen gevonden (wat natuurlijk niet wil zeggen dat vossen geen wulpenjongen kunnen pakken). Bij één legsel werd een niet-uitgekomen ei gevonden, het enige geval van een onbevucht ei tot nu toe (op een totaal van 19 legsels).

Tussen de drie jaren werden kleine verschillen in broedsucces gevonden. In 1991 brachten vier van de negen paren jongen groot, in 1992 acht van de elf en in 1993 zes van de tien. De aantallen zijn te gering om hier conclusies uit te trekken. Bij een grotere steekproef zou het aardig zijn te kijken of een jaar met een lage veldmuizenstand (zoals 1991) resulteert in een grotere predatiedruk door vossen. Op het Wapserveld staat de veldmuis weliswaar op het menu van vossen, maar in de zomer is het konijn verreweg de belangrijkste prooi (eigen gegevens).

Wat leren deze cijfers? In de eerste plaats is alleen veldervaring onvoldoende om zinnige uitspraken te kunnen doen over aantalsverloop en broedsucces van Wulpen en predatiedruk door vossen. In de tweede plaats blijken vossen en Wulpen op het Wapserveld goed samen te gaan. In de derde plaats kan broedbiologisch onderzoek veel toevoegen aan monitoring van broedvogelaantallen. Immers, zelfs indien de lokale reproductiecijfers niet volstaan om de geleden verliezen op te vangen (zoals in de duinen), dan nog kan de stand op peil blijven door immigratie. Zonder broedbiologisch onderzoek kan hierover geen uitspraak worden gedaan.

Rob G. Bijlsma
Doldersummerweg 1, Wapse

Wulp (Ed. Hazebroek)

